
Menneskenes hjem

LEDER

KNUT MORK SKAGEN

knut@legenesklimaaksjon.no

Knut Mork Skagen er spesialist i barne- og ungdomspsykiatri, overlege ved Sykehuset Levanger og styreleder i Legenes klimaaksjon.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Vårens to rapporter fra FNs klimapanel er vanskelig lesing. Språket er klart og nøkternt, det vanskelige er å ta innover seg alvoret for kloden vår og vi som bor her.

Bak navnene WGII AR6 og WGIII AR6 skjuler det seg to av de viktigste klimarapportene som hittil er utgitt. Arbeidsgruppe 2 (WGII) tar for seg virkningene et varmere klima har på mennesker, natur og samfunn. Arbeidsgruppe 3 (WGIII) skriver om mulighetene til å stanse oppvarmingen (1, 2).

Grovt forenklet kan de leses som en fortelling om to kloder. På den ene blir oppvarmingen begrenset til 1,5 °C. Bærekraftsmålene blir lettere å innfri. Mat- og vannsystemene blir forvaltet på en måte som bedre ivaretar naturen og samfunnets sårbare. Reduksjoner i sløsende forbruk baner vei for mer rettferdig fordeling av ressurser. Oppvarmingen har fortsatt negative innvirkninger på helse, men i stor grad innenfor det man kan tilpasse seg med målrettet innsats.

Dette er altså verden. Dette er altså klodernes hjem.

På den andre kloden fortsetter temperaturstigningen til 2, 3 eller 4 °C over førindustriell tid. Enhver stigning utover 1,5 °C påfører irreversibel skade på sårbare økosystemer. Det blir vanskeligere å sikre vann og mat til verdens befolkning. Flere blir utsatt for hetebølger, oversvømmelser og andre ekstremværhendelser.

Feedbackmekanismer i naturen – som avskoging og nedsmelting av permafrost – kan forverre krisen på uforutsigbare måter. Omtrent 3,5 milliarder av verdens befolkning regnes som «svært sårbare» for klimaendringene, og enhver økning i den globale temperaturen utgjør en forsterket trussel mot deres liv og helse.

Dette er altså jorden. Dette er altså menneskenes hjem.

Det er håp i 1,5 °C-scenarioet, men det henger i en tynnslett tråd. Hvis utslippsreduksjoner ikke kommer i gang i løpet av 2022–25 blir 1,5 °C-målet uoppnåelig. De nødvendige kuttene er så omfattende at det er vanskelig å forestille seg. Dagens politiske virkelighet gjør ikke saken enklere. I konkurransen om oppmerksomhet taper klimakrisen mot det mer håndgripelige. I to år har covid-19-pandemien dominert nyhetsbildet, og i Europa har Russlands invasjonskrig i Ukraina med rette blitt den mest prekære saken ved mediedesker og regjeringsbord. Samtidig kan økte olje- og gasspriser presse land i energiknipe til kortsiktige og klimaskadelige løsninger.

De gråblå skyer samler sig. Solen blev borte.

Er det håp for kloden, klimapanel? Klimaarbeidet fram til nå har båret frukter. Utslippene i perioden 2010–19 er de høyeste noensinne, men vesentlig lavere enn de hadde vært uten internasjonal innsats. Om de innmeldte forpliktelsene til fjorårets klimatoppmøte innfris, kan de begrense oppvarmingen til 2 °C (3). Som milepæl er dette av enorm betydning. Samtidig er det mager trøst for dem som mister sine hjem og levebrød dersom 1,5 °C-grensen ikke blir overholdt.

Engasjement fra fagfolk og sivilsamfunn har bidratt i riktig retning. Leger og helsepersonell har spilt en viktig rolle. Klimakrisen er for lengst anerkjent som en helsekrise. Den smale bevegelsen blant leger for miljøet som spiret på 1990-tallet har vokst til å omfatte tunge aktører som Verdens helseorganisasjon og Verdens legeförening og medisinske tidsskrifter som The Lancet og The BMJ. Alle som én viser til klimaendringenes ødeleggende effekt på helse og det humanitære behovet for å innfri 1,5 °C-målet.

Jeg ser, jeg ser ...

Vi har tre år på oss før dette målet kan bli uoppnåelig. Hvordan bruke tida best? Flere klimaengasjerte tyr til radikale handlinger. Fra midten av mars sultestreiket Angus Rose i over fem uker utenfor parlamentet i London. Hans beskjedne krav var at regjeringen skulle orientere om klimakrisen for parlamentsmedlemmene. Angus fikk støtte fra sjefredaktøren i The BMJ samt flere framtreddende skikkelser i britisk helsesektor (4). 7. april, Verdens helsedag, sperret 50 helseprofesjonelle inngangen til den britiske sentralbanken med krav om at subsidiering av fossil industri måtte opphøre. Aksjonen hadde indirekte Storbritannias største helseinstitusjoner i ryggen, som tidligere i år ba om en slutt på tildeling av nye letelisenser og subsidiering av fossil industri (5).

Det er ikke alle som kan eller vil ta i bruk slike aksjonsmetoder. Handlingsrommet for å bidra er heldigvis stort. Leger har en unik posisjon til å skaffe seg kunnskap om de helsemessige skadevirkningene av klimaendringene og til å formidle denne kunnskapen videre. Vi er også godt plassert til å forklare de helsemessige fordelene ved flere virkningsfulle klimatiltak.

Så kan vi gjøre som våre britiske kollegaer og gi faglig, moralsk og praktisk støtte til dem som velger mer synlige aksjonsformer. Å tie er mer behagelig, men i en nødsituasjon er det ikke holdbart. De neste årene tas det livsviktige avgjørelser på vegne av verdens befolkning. Vi må gjøre alt i vår makt for å hindre at vi havner på feil klode.

Diktlinjene er sitater fra Sigbjørn Obstfelders «Jeg ser» (1893).

REFERENCES

1. Pörtner HO, Roberts DC, Poloczanska ES et al. red. Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/> Lest 7.6.2022.
2. Shukla PR, Skea J, Slade R et al. red. Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-working-group-3/> Lest 7.6.2022.
3. Meinshausen M, Lewis J, McGlade C et al. Realization of Paris Agreement pledges may limit warming just below 2 °C. *Nature* 2022; 604: 304–9. [PubMed] [CrossRef]
4. Godlee F, Abbasi K, Chalmers I et al. Senior health professionals call for urgent climate briefing of all MPs by the chief scientific adviser: open letter to PM. *BMJ* 2022; 377: 987.
5. Doctors for Extinction Rebellion. Health professionals blockade treasury on World Health Day to demand end to fossil fuel subsidies. <https://www.doctorsforxr.com/news/world-health-day> Lest 20.4.2022.

Publisert: 27. juni 2022. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.22.0313

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 13. juli 2026.